

Organ- och vävnadsdonation från avlidna har haft en positiv utveckling under det senaste decenniet i Sverige. Arkivbild.

FOTO: JACK MIKUR/TT

Fler väljer att donera organ

VÅRD. 192 avlidna personer blev förra året organdonatorer. Det är den högsta siffran som noterats hittills. Men behovet av donerade organ är fortsatt stort.

Donationsviljan är hög i Sverige. Åtta av tio säger sig vara positivt inställda till att donera sina organ och vävnader, men bara två av tio finns med i donationsregistret.

De 192 avlidna personer som blev donatorer förra året bidrog till att 631 organ kunde transplanteras till svårt sjuka patienter – trots pågående pandemi.

”Sjukvården, inte minst intensivvården, har gjort ett stort arbete för att upprätthålla donationsverksamheten”, säger Anna Aldehag, enhetschef på Socialstyrelsens donations-

centrum, i ett pressmeddelande.

En del av ökningen beror på att fler donatorer har kunnat genomföras efter att döden inträffat efter ett cirkulationsstopp, så kallad DCD (donation after circulatory death). Totalt blev 27 personer donatorer genom DCD förra året, vilket är det högsta antalet sedan DCD började införas i Sverige 2019.

Flest donationer, 165, gjordes möjliga genom DBD (donation after brain death), då döden inträffar efter en svår och nyttillkommen hjärnskada.

Även om antalet donatorer ökar finns det fortfarande ett stort behov av donerade organ. Under fjolåret dog 33 personer som stod uppatta på väntelistan. (TT)

Avlidna organdonatorer per år

2021: 192
2020: 174
2019: 191
2018: 182

2017: 188
2016: 185
2015: 167
Källa: Socialstyrelsen

För att du tror på en medmännisklig värld

Engagera dig på imsweden.org

90 SVENSK INSAMLINGS KONTROLL

im

Pris till nytt grepp på Förintelsehistoria

HISTORIA. Polen och Auschwitz förvisso, men nu ska svenska skolor få resa i Förintelsens fotspår även till Norge. Årets stipendium från Micael Bindefelds stiftelse till minne av Förintelsen kommer att användas som resestipendier.

Totalt deporterades nästan 800 norska judar till Polen och Tyskland. Knappt 40 av dem överlevde. Några av dem som trots allt klarade sig undan deporteringarna var de judiska bröder som trädgårdsmästaren Rolf A Syversen hittade i sitt växthus i Oslo i oktober 1942.

Syversen, senare skjuten av nazisterna, bestämde sig för att tillsammans med tre andra organisera en räddningsaktion med hjälp av firmans lastbilar. Under sju veckor vintern 1942 körde man skytteltrafik och lyckades transportera mellan 600 och 1 000 normän till gränsen mot Sverige. Hur många som hjälptes totalt är oklart, men cirka 350 av dem hade judisk härkomst.

Människorna gömde sig bakom potatisäckar, barnen hölls tysta med hjälp av sömmedel. Gränsen passerades 1 de flesta fall till fots – ofta till Värmland.

Väldigt många gånger hamnade människor av en slump i hjälpverksamheten. De ställdes inför ett val: ska jag hjälpa och riskera mitt eget liv, eller ska jag låta bli? Det fanns ju inga färdiga system för det här, säger Anna Florén, programchef på Voksenåsen och mottagare av Micael Bindefelds stipendium till minne av Förintelsen.

Voksenåsens kulturcentrum ligger vackert beläget utanför Oslo. Norska staten gav det 1955 som en tack-för-hjälpen-underkriget-gåva till Sverige och hit ska nu svenska skolor och hit ska nu svenska skolor omfå till minne av Förintelsen. De första så kallade hägkomstresorna skulle genomföras i mars 2020, men blev aldrig av på grund av pandemin. Nu hoppas Florén att resorna ska komma igång på allvar i april i år.

Projektet har tagits fram i samarbete med Forum för levande historia som 2018 fick ett uppdrag från regeringen att stärka förutsättningarna för just hägkomstresor till Förintelsens minnesplatser. Tradi-

Motståndsmannen Georg W Fossums bild hittades på 1990-talet och är den enda som finns på de 529 norska judar som lämnade Oslo på båten Donau den 26 november 1942. FOTO: GEORG W FOSSUM/TT

tionellt har dessa gått till Polen och Auschwitz. Anna Florén ser fler fördelar med att högstadie- och gymnasieungdomar nu får studera Förintelsen utifrån de norska judarnas historia.

– Historien kommer närmare geografiskt, socialt och kulturellt, dessutom får vi kanske ett annat perspektiv på Sveriges roll under andra världskriget. Gränsen mot Sverige blev ju nödutgången, men den kunde också vara stängd.

Fram till våren 1942 var det svårt att få uppehållstillstånd i Sverige. Att vara av judisk börd räknades inte som asylskäl och bedömningen vid gränsen var godtycklig. Det finns exempel på judar i Norge som försökte fly till Sverige 1941 men som nekades inträde. Violinisten Leif Wolberg, skildrad i Ola Larms essäbok, Djävulssonerna, var en av dem. Han deporterades sedan till Auschwitz men lyckades överleva.

Den 26 november 1942 deporterade nazisterna 529 norska judar ombord på båten Donau. Från den polska hamnen Stettin gick resan till Auschwitz där mer än hälften av dem gasades ihjäl direkt.

Deporteringen från Norge blev årets mest uppmärksammade nyhet i Sverige och efter den blev det också möjligt för norska judar att få asyl i Sverige.

– Vi vill berätta om den här historien i Sverige för vi tror att den inte är så känd, och den norska Förintelsen är så nära man kommer sin egen lokala historia.

Den norska självrannsk-

Anna Florén, programchef på Voksenåsen utanför Oslo, tar emot stipendiet på 650 000 kronor. FOTO: JESSICA GOW/TT

ningen har på sistone handlat om motståndsmännens ansvar – vad visste de? Kunde de ha hjälpt de norska judarna mer än vad som skedde – en diskussion som startade med Marte Michelets bok Hva visste hjemmefronten?, framhåller Anna Florén.

Tanken med hägkomstresorna är – förutom kunskap och utbildning – att få svenska elever att reflektera över det personliga ansvaret hos den som står bredvid, enligt Anna Florén.

Vilka perspektiv på Sveriges roll under andra världskriget är det då som betonas?

– En nyansering, det är så lätt att fastna i ett historiskt narrativ om att Sverige gjorde det jättebra och räddade alla, eller att Sverige tillät permittenstrafik och agerade helt eftertråkigt. Det faktum att Sverige var neutralt gjorde att över hälften av de norska judarna hade någonstans att fly. Men det var inte bara gott, det fanns också svårigheter, och det kunde vara godtyckligt. Små tillfalligheter kunde avgöra om du levde eller dog. (TT)

ERIKA JOSEFSSON

Bindefelds stipendium till minne av Förintelsen

Årets stipendium på 650 000 kronor går till Anna Florén, programchef på Voksenåsen. Pengarna ska gå till stipendier till de skolelever som ska få göra så kallade hägkomstresor. Förutom dessa resor ska en särskild resa arrangeras för ”en handplockad grupp med unga svenskar som uppfattas som morgondagens makthavare”. Deltagarna utses av stiftelsen

tillsammans med Voksenåsen. – Det är samma ledare på väg upp, journalisten, akademiker och representanter från näringsliv, influerare, artister, säger Anna Florén.

Micael Bindefeld hoppas att årets stipendium ska resultera i att fler får kunskap om nordisk förintelsehistoria.

– Inte ens jag själv som är jude, och som har en mor som

kom från en stor judisk familj i Tirochem, hade kännedom om ningen av deportationerna av norska judar och att en tredjedel av Norges judar deporterades till koncentrationsläger, säger han. Att försöka hitta nya berättelser om Förintelsen – och få dem spridda – var de viktigaste drivkrafterna för Micael Bindefeld när han startade stiftelsen för åtta år sedan.